

Nr 84.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om ändrad lydelse av 5 § i lagen den 30 augusti 1918 (nr 724) angående krigstidsunderstöd åt präster i nyreglerade pastorat samt åt vissa extra ordinarie präster och innehavare av prästerliga emeritilöner; given Stockholms slott den 21 januari 1921.

Under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till lag om ändrad lydelse av 5 § i lagen den 30 augusti 1918 angående krigstidsunderstöd åt präster i nyreglerade pastorat samt åt vissa extra ordinarie präster och innehavare av prästerliga emeritilöner.

GUSTAF.

B. J:son Bergqvist.

Förslag

till

Lag

om ändrad lydelse av 5 § i lagen den 30 augusti 1918 (nr 724) angående krigstidsunderstöd åt präster i nyreglerade pastorat samt åt vissa extra ordinarie präster och innehavare av prästerliga emeritlöner.

Härigenom förordnas, att 5 § i lagen den 30 augusti 1918 angående krigstidsunderstöd åt präster i nyreglerade pastorat samt åt vissa extra ordinarie präster och innehavare av prästerliga emeritlöner skall erhålla följande ändrade lydelse:

5 §.

Kyrkofonden må ej — — — — —
blivit bestridda.

Skulle skäligt krigstidsunderstöd icke härigenom kunna beredas prästerskapet, må, där särskilda skäl föreligga, för ändamålet användas jämväl ytterligare belopp, icke överstigande den kapitalökning, fonden intill sistnämnda år vunnit efter den 31 december 1918.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

*Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför
Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms
slott den 21 januari 1921.*

Närvarande:

Statsministern friherre DE GEER, ministern för utrikes ärendena greve WRANGEL, statsråden ERICSSON, DAHLBERG, MURRAY, ELMQUIST, MALM, BERGQVIST, HAMMARSKJÖLD, EKEBERG, TAMM, HANSSON.

Departementschefen, statsrådet Bergqvist anförde:

I skrivelse till kyrkomötet den 29 oktober 1920, nr 22, förklarade Kungl. Maj:t sig vilja inhämta kyrkomötets yttrande, huruvida kyrkomötet för sin del godkände vid skrivelsen fogat förslag till lag om ändrad lydelse av 5 § i lagen den 30 augusti 1918 angående krigstidsunderstöd åt präster i nyreglerade pastorat samt åt vissa extra ordinarie präster och innehavare av prästerliga emeritilöner.

Vid anmälan inför Kungl. Maj:t av detta ärende yttrade jag till statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 29 oktober 1920 följande:

»I proposition den 22 mars 1918, nr 286, föreslog Kungl. Maj:t riksdagen, bland annat, att antaga vid propositionen fogat förslag till lag angående krigstidsunderstöd åt präster i nyreglerade pastorat samt åt vissa extra ordinarie präster och innehavare av prästerliga emeritilöner. I skrivelse den 18 maj 1918 tillkännagav riksdagen, att riksdagen, som icke kunnat godkänna nämnda proposition i oförändrat skick, i anledning av densamma för sin del anta-

git lag i ämnet av den lydelse, riksdagens skrivelse utvisade. Sedan härefter kyrkomötet godkänt berörda av riksdagen antagna lagförslag, utfärdade Kungl. Maj:t den 30 augusti 1918 lag (nr 724) angående krigstidsunderstöd åt präster i nyreglerade pastorat samt åt vissa extra ordinarie präster och innehavare av prästerliga emeritilöner.

Krigstidsunderstödet utgår under viss förutsättning jämlikt av Konungen och riksdagen beslutade grunder samt bestrides, på sätt närmare framgår av 4 §, försåvitt angår kyrkoherdar och komministrar samt så kallade ständiga adjunkter, för varje pastorat medelst församlingsavgifter och övriga till prästerskapet anslagna avlöningstillgångar. Har emellertid för bestridande av, jämte avlöning, krigstidsunderstöd åt nu nämnda präster såsom församlingsavgifter inom pastoratet utdebiterats sammanlagt större belopp än som motsvarar sex öre för varje helt eller påbörjat tiotal kronor av pastoratets hela inkomstbelopp, skall ersättning av kyrkofondens medel beredas pastoratet för det överskjutande beloppet. Krigstidsunderstöd åt annan extra ordinarie präst än ständig adjunkt samt åt innehavare av prästerlig emeritilön gäldas ur kyrkofonden.

Kyrkofondens tillgångar få emellertid icke för här ifrågavarande ändamål obegränsat användas. Beträffande fondens betalningsplikt i förevarande avseende gälla nämligen vissa bestämmelser, som återfinnas i lagens 5 §, vilken är av följande lydelse: Kyrkofonden må ej för något år i vidsträcktare mån tagas i anspråk för gäldande av krigstidsunderstöd, som i denna lag avses, än som motsvarar fondens återstående överskott för närmast föregående kalenderår, sedan samtliga fonden eljest åliggande utgifter blivit bestridda.

I skrivelse av den 28 september 1920 har nu kyrkofondskommittén gjort framställning om sådan ändring av ifrågavarande paragraf att, för den händelse med tillämpning av paragrafens bestämmelser skäligt krigstidsunderstöd icke skulle kunna beredas prästerskapet, för ändamålet må ur kyrkofonden kunna användas jämväl ytterligare belopp med viss närmare angiven begränsning.

I skrivelsen lämnar kommittén till en början redogörelse för tillkomsten av bestämmelserna i omnämnda 5 § i lagen angående krigstidsunderstöd åt präster. Kommittén erinrar sålunda, att kommittén i sitt den 17 december 1917 i ämnet avgivna utlåtande

med avseende å kyrkofondens förmåga att bestrida kostnaden för krigstidsunderstödet anförde, bland annat, följande:

»Det måste för kommittén framstå såsom ett synnerligen viktigt statsintresse, att kyrkofonden bibehålles vid sådan ställning, att den även för framtiden kan fylla sitt ändamål att icke blott ytterst ansvara för prästerskapets avlöning och betrygga möjligheten för den kyrkliga organisationens utveckling utan även bereda trygghet för att även de mindre bärkraftiga pastoraten icke behöva betungas med utgifter för ifrågavarande ändamål utöver den gräns riksdagen vid regleringen år 1910 förutsatte. Härvid måste hänsyn jämväl tagas till penningvärdets fall, som nödvändiggör, att den kapitaltillväxt, som under de senare åren uppstått för fonden och vilken till stor del kompenserar denna förändring i penningvärdet, icke för framtiden äventyras. Att betunga fonden med förbindelser av sådan omfattning, att deras fullgörande skulle med sannolikhet medföra en fortgående förminskning av fondens kapital, bör därför enligt kommitténs mening icke ifrågakomma.»

Vidare framhöll kommittén, att det — i händelse behovet av krigstidsunderstöd åt prästerskapet kvarstode även efter utgången av den tid, varom då för tillfället vore fråga — till förebyggande av att fondens kapital successivt förminskades syntes vara nödigt att varje ecklesiastikår före det nya lönetilläggets beviljande företaga en undersökning rörande kyrkofondens förmåga att bära den för ändamålet erforderliga utgiften. Särskilt om en förhöjning i lönetilläggen vidtoges, vore enligt kommitténs mening en sådan föregående undersökning oundgängligen påkallad.

De särskilda *sakkunniga*, som jämlikt Kungl. Maj:ts bemyndigande tillkallades för att inom ecklesiastikdepartementet biträda vid utredningen av spörsmålet om prästernas krigstidstillägg, anförde i här förevarande hänseende, yttrar kommittén vidare, i huvudsak följande:

Det kunde enligt sakkunnigas mening icke nog starkt betonas av vilken betydelse det vore, att kyrkofonden icke anlätades över förmågan utan bibehölles i en sådan ställning, att den framför allt kunde tillgodose de intressen, som utgjorde dess huvuduppgifter, nämligen att ytterst ansvara för prästerskapets avlöning och betrygga möjligheten för den kyrkliga organisationens utveckling samt att verka till utjämning och begränsning av församlingarnas bidragsskyldighet till prästerskapets avlöning. Det kunde därför icke komma i fråga att för krigstidsunderstödet beviljande taga fonden i anspråk i vidare mån, än att den utan minskning av sitt kapital fortfarande och i främsta rummet förmådde bestrida de utgifter, som eljest enligt lag och författning skulle av fonden utgöras. Med hänsyn härtill funne de sakkunniga försiktigast, att i lagen inrycktes en bestämmelse av den innebörd, att för utgörandet av krigstidsunderstödet åt prästerskapet icke finge för något år av kyrkofondens medel tagas i anspråk mera än fondens återstående överskott för näst föregående år, sedan samtliga fonden eljest åvilande utgifter blivit bestridda.

I det yttrande till statsrådsprotokollet, som finnes fogat vid förenämnda proposition nr 286 till 1918 års riksdag med förslag till lag angående krigstidsunderstöd åt präster i nyreglerade pastorat med flera prästmän, yttrade dåvarande departementschefen, att man icke från något i förhållandena insatt håll torde vilja bestrida betydelsen av att kyrkofondens kapital bibehölles oförminskat, särskilt under de då rådande osäkra förhållandena på det ekonomiska området. Departementschefen föreslog därför, att i den blivande lagen skulle intagas en bestämmelse av det innehåll de sakkunniga ifrågasatt. Genom en dylik föreskrift i lagen ävensom därigenom att behovet av krigstidsunderstöd åt prästerna varje år skulle komma att bliva föremål för riksdagens prövning, syntes en sådan garanti vara vunnin med avseende på understödssystemets behöriga anordnande, att någon särskild kontroll från kyrkomötets sida icke gärna kunde vara av nöden.

Den ifrågasatta föreskriften till kyrkofondens tryggande intogs i 5 § lagen den 30 augusti 1918 angående krigstidsunderstöd åt präster i nyreglerade pastorat samt åt vissa extra ordinarie präster och innehavare av prästerliga emeritilöner.

Efter att sålunda hava redogjort för tillkomsten av 5 § i lagen angående krigstidsunderstöd åt präster, anför kyrkofondskommittén i den gjorda framställningen vidare:

Av den lämnade redogörelsen lärer framgå, att kyrkofondskommittén, då den första gången framlade förslag om beviljande av krigstidsunderstöd åt prästerna, sökte på det sätt vinna garanti för, att icke kyrkofonden komme att undergå successiv minskning på grund av utgifterna för sagda understöd, att man varje gång, som lönetillägg beviljades, verkställde en särskild undersökning rörande fondens förmåga att bära de för ändamålet nödvändiga utgifterna. För att vinna ytterligare trygghet i nämnda hänseende ansågs emellertid av Kungl. Maj:t och riksdagen nödigt att i själva lagen om krigstidsunderstöd intaga ett stadgande, som skulle så att säga automatiskt förhindra, att kyrkofondens kapital lede någon minskning.

Enligt kommitténs mening kan det dock starkt ifrågasättas, huruvida förevarande författningsbestämmelse under alla förhållanden tryggar vinnandet av det avsedda resultatet.

Till en början torde det vara mycket vanskligt att exakt bestämma storleken av det belopp, »som motsvarar fondens återstående överskott för närmast föregående kalenderår, sedan samtliga fonden eljest åliggande utgifter blivit bestridda».

Innebörden av denna erinran torde lättast kunna klargöras genom ett exempel. — Till bestridande av kostnaden för dyrtidstillägg för ecklesiastikåret

1920—1921 får — om man närmare klargör lagens uttryck — tagas i anspråk *dels* kyrkofondens faktiska överskott för år 1919, *dels ock* ett belopp, svarande mot fondens utgifter under kalenderåret 1919 för det till prästerna utgående dyrtidsunderstödet. Fondens faktiska överskott för året i fråga framgår direkt ur räkenskaperna. Däremot har det visat sig förenat med nästan oöverstigliga svårigheter att fullt exakt utröna storleken av den på fonden belöpande andelen av dyrtidsunderstödet för ett visst år. Anledningen härtill är den, att fondens utgifter för sagda understöd författningsenligt bestå antingen i ökad utbetalning till pastoraten av skogsmedel eller ock i förhöjt bidragsbelopp enligt 21 § löne-regleringslagen, samt att på grund av detta förhållande redovisningarna för fondens utgifter i stor utsträckning upptaga här ifrågavarande utgifter samman-slagna med motsvarande utgifter för prästerskapets ordinarie avlöning. För att erhålla *fullt säker* kännedom om fondens utgifter för dyrtidsunderstödet skulle det i själva verket vara nödvändigt att verkställa en noggrann undersökning av alla de uppgifter enligt formulär litt. A., som jämlikt föreskrifterna i nådiga kungörelsen den 24 juli 1914 (nr 128) av pastoraten ingivits till länsstyrelserna — en undersökning som knappast lär kunna verkställas av annan vederbörande än länsstyrelserna själva och som givetvis skulle orsaka dessa ett betungande och tidsödande extra arbete.

Har man emellertid lyckats tillförlitligen utreda storleken av den summa, som står till disposition, återstår att beräkna storleken såväl av det belopp, var-till dyrtidstilläggen sammanlagt komma att uppgå, som av den andel av total-summan, vilken kommer att stanna på kyrkofonden. Totalbeloppet av tilläggen lär utän allt för stort besvär kunna någorlunda exakt uträknas. Kalkylen angående fördelningen — jämlikt föreskriften i 4 § krigstidsunderstödslagen — mellan pastoraten och kyrkofonden av sagda belopp måste däremot i regel bliva synner-ligen approximativ. Anledningen härtill ligger i främsta rummet i den särskilda ordning för prästlönernas bestridande, varom föreskrifter finnas meddelade i 19 och 21 §§ löne-regleringslagen, och vilken, därest man vill vinna någorlunda säkra resultat, särskilt med hänsyn till församlingsbidragens år från år växlande stor-lek, nödvändiggör en undersökning av avlöningstillgångarna *i varje särskilt pasto-rat för sig* — ett utredningsföretag, som med hänsyn till sin omfattning näppe-ligen kan igångsättas för varje år.

Av vad nu sagts torde framgå, att man för att kunna tillämpa den i 5 § krigstidsunderstödslagen meddelade bestämmelsen är nödsakad att först verkställa mycket vidlyftiga och till sitt resultat jämförelsevis osäkra beräkningar. Därest man nu något är bestämt dyrtidstillägget till sådant belopp, att det närmar sig den enligt 5 § angivna gränsen, är det därför icke omöjligt, att dyrtidstillägget, oaktat all vid beräkningens verkställande iakttagen försiktighet, kan komma att belasta kyrkofonden hårdare än 5 § medger. Huruvida detta varit fallet lär ej heller kunna utrönas under ecklesiastikårets lopp.

Härtill kommer ytterligare en annan omständighet. — Även om utgifterna för dyrtidstillägget hållas inom den i 5 § angivna gränsen, utgör berörda författ-ningsbestämmelse — sådan den blivit formulerad — icke den säkra garanti mot en minskning av kyrkofondens kapitalbelopp, som man med densamma velat

viinna. På grund av alldeles särskilda förhållanden kan inträffa, att någon av kyrkofondens viktigaste inkomstposter under ett visst år avsevärt nedgår. En minskning kan exempelvis ske i skogsförsäljningsmedlen till följd av vikande konjunkturer, inträffade strejker m. m., eller därför att överföringen till kyrkofonden avsett ena året mer än ett års försäljningsmedel men det följande året försäljningsmedlen för endast en del av ett år. Åger en dylik inkomstminskning rum, kan utbetalningen av dyrtidstillägget, som ju utmätts med hänsyn till förhållandet mellan fondens inkomster och utgifter under närmast *föregående* år, komma att under det löpande året förorsaka minskning av fondens kapitalbehållning.

En dylik kapitalkonsumering synes dock, därest inkomstminskningen varit av rent tillfällig natur, icke medföra någon större fara för fonden.

Betydelsefullare i det här antagna fallet, att någon av fondens viktigaste inkomstposter skulle under ett visst år nedgå, är enligt kommitténs mening en annan konsekvens av bestämmelsen i 5 §. Nämda stadgande, vilket som nämnt innebär, att storleken av dyrtidstillägget för det löpande året lämpas efter fondens inkomster under det föregående året, skulle nämligen under angivna förutsättning nödvändigöra sänkning, eventuellt fullständigt indragande av dyrtidstillägget för det löpande året, och detta även om det måste betraktas såsom fullkomligt säkert, att minskningen av fondens inkomster under det föregående året varit *av rent tillfällig natur*, samt att dessa redan under det löpande året komme att ånyo uppnå eller överskrida sin gamla storlek.

Hänsynen särskilt till att den i 5 § meddelade bestämmelsen under förut angivna förhållande kan medföra den vid stadgandets tillkomst ej avsedda konsekvensen, att prästernas dyrtidstillägg *för ett enstaka år* måste avsevärt sänkas eller kanske rent av alldeles indragas, har tvingat kommittén att undersöka spörsmålet, huruvida icke en modifiering av den i paragrafen intagna kategoriska föreskriften kunde anses påkallad.

Härvid har kommittén ansett, att fondens kapitalbehållning den 31 december 1918, utgörande enligt de av statskontoret publicerade s. k. fondredogörelserna 21,094,825 kronor, borde under alla omständigheter bevaras oförminskad. Fondens kapitalbehållning utöver nämnda belopp däremot skulle, *där alldeles särskilda skäl föreläge*, kunna tagas i anspråk för beredande av skäligt dyrtidstillägg åt prästerskapet.

Ett sådant ingrepp i fondens kapitaltillgångar skulle alltså enligt kommitténs mening komma att äga rum endast helt undantagsvis; fondens fortgående och med hänsyn till penningens fallande värde väl behöfliga tillväxt måste givetvis bliva regel.

Kommittén har föreställt sig, att från kyrkomötets sida intet skulle vara att erinra mot en dylik ändring, varigenom man undginge tvånget att i en viss ingalunda otänkbar situation oskäligt sänka eller alldeles indraga prästernas dyrtidstillägg, utan att hänsynen till kyrkofondens ekonomi kunde anses nödvändigöra en sådan åtgärd. Den prövning av kyrkofondens förmåga att bära den på grund av dyrtidstillägget orsakade ökningen i fondens utgifter, som årligen i samband med tilläggets beviljande skall verkställas av Kungl. Maj:t och riks-

dagen, lärer utgöra fullt tillräcklig garanti för att ett ingrepp i fondens kapital endast kommer att äga rum, då verkligen tvingande skäl äro för handen.

Då en ändring av 5 § dyrtidstilläggslagen förutsätter medgivande jämväl av kyrkomötet, samt detta kommer att sammanträda instundande oktober månad, har kommittén ansett sig böra till behandling upptaga här omhandlade spörsmål, ehuru detsamma för närvarande icke kan anses aktuellt.

Under återopande av vad sålunda anförts, hemställer kyrkofondskommittén det täcktes Kungl. Maj:t föreslå riksdagen och kyrkomötet att antaga följande förslag till lag om ändrad lydelse av 5 § i lagen den 30 augusti 1918 angående krigstidsunderstöd åt präster i nyreglerade pastorat samt åt vissa extra ordinarie präster och innehavare av prästerliga emeritilöner.

5 §.

Kyrkofonden må ej — — — — —
blivit bestridda.

Skulle skäligt krigstidsunderstöd icke härigenom kunna beredas prästerskapet, må, där särskilda skäl föreligga för ändamålet användas jämväl ytterligare belopp, icke överstigande den kapitalökning, fonden intill sistnämnda år vunnit efter den 31 december 1918.

Efter erhållen remiss hava kammarkollegium och statskontoret i den 8 oktober 1920 avgivet gemensamt utlåtande tillstyrkt kyrkofondskommitténs förslag».

Efter lämnande av denna redogörelse yttrade jag:

»Att för tillgoseende av här ifrågavarande prästerskaps behov av dyrtidsunderstöd anlita kyrkofondens kapitaltillgångar är en åtgärd, vars befogenhet väl kan dragas i tvivelsmål. Omständigheter hava emellertid av kyrkofondskommittén påvisats, vilka i undantagsfall synas kunna berättiga att för ifrågavarande ändamål använda fondens medel i vidare mån än som motsvarar dess behållna överskott för närmast föregående kalenderår. Och då till skyddande av kyrkofondens kapitaltillgångar föreslagits intagande av bestämmelse i syfte, att fondens behållning den 31 december 1918 skall under alla omständigheter bevaras oförminskad, samt Kungl. Maj:t och riksdagen vidare vid den årliga prövningen av frågan om dyrtidsunderstöd åt prästerskapet i nyreglerade pastorat hava tillfälle att vaka däröver att fondens vederbörliga tillväxt ej äventyras, anser

jag mig kunna förorda den av kommittén föreslagna ändrade lydelsen av ifrågavarande lagrum».

I anslutning till vad jag sålunda anfört hemställde jag, att Kungl. Maj:t måtte inhämta kyrkomötets yttrande, huruvida kyrkomötet för sin del godkände ett i enlighet med kyrkofondskommitténs hemställan avfattat förslag, till lag om ändrad lydelse av § 5 i omfördälda lag den 30 augusti 1918. Såsom jag redan erinrat, blev denna min hemställan av Kungl. Maj:t bifallen.

Till svar å Kungl. Maj:ts i ärendet till kyrkomötet avlåtna skrivelse har kyrkomötet i skrivelse den 23 november 1920, nr 34, anmält, att kyrkomötet godkänt ovanberörda lagförslag.

Departement-
schefen.

Då förevarande ärende ännu icke underställts riksdagens prövning, torde detta nu böra ske; och hemställer jag alltså, att Eders Kungl. Maj:t ville föreslå riksdagen att antaga ifrågavarande av kyrkomötet för dess del godkända förslag till lag om ändrad lydelse av § 5 i lagen den 30 augusti 1918 (nr 724) angående krigstidsunderstöd åt präster i nyreglerade pastorat samt åt vissa extra ordinarie präster och innehavare av prästerliga emeritlöner.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan behagade Hans Maj:t Konungen lämna bifall samt förordnade, att proposition i ämnet av den lydelse bilaga vid detta protokoll utvisar skulle avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Em. G:son Bergman.